

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
БУКОВИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи
доцент _____ Ігор ГЕРУШ
" 06 " _____ 2021 р.

ДОВІДНИК ДЛЯ СТУДЕНТА
(СИЛАБУС)
з вивчення навчальної дисципліни

ІСТОРІЯ МЕДИЦИНИ
(курс за вибором)
підготовки фахівців на другому (магістерському) рівні

МОДУЛЬ 1. Історія медицини

Галузь знань	22 Охорона здоров'я
Спеціальність	225 «Медична психологія»
Освітній рівень	«Магістр»
Курс навчання	I (семестри I, II)
Факультет	медичний 4
Форма навчання	денна
Кафедра	соціальної медицини та організації охорони здоров'я

Схвалено на методичній нараді кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я «27» серпня 2021 року (протокол № 2).

Завідувач кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я, к.мед.н., доцент _____ Ігор НАВЧУК

Схвалено предметною методичною комісією з дисциплін гігієнічного профілю «30» серпня 2021 року (протокол № 1).

Голова предметної методичної комісії
професор _____ Святослав ДЕЙНЕКА

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ, ЯКІ ВИКЛАДАЮТЬ НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Кафедра	Соціальної медицини та організації охорони здоров'я
Прізвище, ім'я, по батькові науково-педагогічних працівників, посада, науковий ступінь, вчене звання, e-mail	Марія МАНДРИК-МЕЛЬНИЧУК – д.і.н., професор, професор кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я, mandricescu@yahoo.com
Веб-сторінка кафедри на офіційному веб-сайті університету	https://www.bsmu.edu.ua/sotsialnoyi-meditsini-ta-ooz/
Веб-сайт кафедри	http://ozo.bsmu.edu.ua/
E-mail	ozo@bsmu.edu.ua
Адреса	м. Чернівці, вул. Аксенина, 5
Контактний телефон	0673727145

2. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Статус дисципліни	нормативна
Кількість кредитів	3,0
Загальна кількість годин	90
Лекції	10
Семінарські заняття	10
Самостійна робота	70
Вид заключного контролю	Залік

3. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (АНОТАЦІЯ)

Модуль 1 «Історія медицини» передбачає опанування теоретичною та практичною спадщиною, яка відображає людський досвід та знання у лікуванні тих чи інших захворювань; вивчення важливих наукових відкриттів, винаходів, технологій, праць визначних мислителів, медиків, які вплинули на розвиток медицини загалом і на становлення медичної психології зокрема; формування уявлення про професію лікаря та медичного психолога зокрема, їх значення, морально-етичні засади діяльності майбутнього медичного психолога, чинники, які накладали свій відбиток на становленні цієї професії від найдавніших часів і до сьогодення; опанування знаннями, які стосуються захворювань, їхньої характеристики, симптомів, проявів, усього спектру засобів і методів лікуванням у різні періоди становлення людських цивілізацій, шляхів збереження і зміцнення здоров'я, уявлень про гігієну та її визначальну роль у попередженні захворювань; вивчення громадського здоров'я населення на основі аналізу комплексу медичних показників: демографічних, захворюваності, інвалідності, фізичного розвитку.

4. ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Перелік нормативних документів:

- Положення про організацію освітнього процесу (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/polozhennya-pro-organizacziyu-osvitnogo-proczesu-u-vdnzu-bukovinskij-derzhavnij-medichnij-universitet.pdf>);
- Інструкція щодо оцінювання навчальної діяльності студентів БДМУ в умовах впровадження Європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/bdmu-instrukcziya-shhodo-ocziyuvannya-%D1%94kts-2014-3.pdf>);
- Положення про порядок відпрацювання пропущених та незарахованих занять (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/reworks.pdf>);

- Положення про апеляцію результатів підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/07/polozhennya-pro-apelyacziyu-rezultativ-pidsumkovogo-kontrolyu-znan.pdf>);
- Кодекс академічної доброчесності (https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/kodeks_academic_faith.pdf);
- Морально-етичний кодекс студентів (https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/ethics_code.docx);
- Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/antiplagiat-1.pdf>);
- Положення про порядок та умови обрання студентами вибіркового дисциплін (https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/nakaz_polozhennyz_vybirkovi_dyscypliny_2020.pdf);
- Правила внутрішнього трудового розпорядку Вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет» (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/17.1-bdmu-kolektivnij-dogovir-dodatok.doc>).

4.2. Політика щодо дотримання принципів академічної доброчесності здобувачів вищої освіти:

- самостійне виконання навчальних завдань поточного та підсумкового контролів без використання зовнішніх джерел інформації;
- списування під час контролю знань заборонені;
- самостійне виконання індивідуальних завдань та коректне оформлення посилань на джерела інформації у разі запозичення ідей, тверджень, відомостей.

4.3. Політика щодо дотримання принципів та норм етики та деонтології здобувачами вищої освіти:

- дії у професійних і навчальних ситуаціях із позицій академічної доброчесності та професійної етики та деонтології;
- дотримання правил внутрішнього розпорядку університету, бути толерантними, доброзичливими та виваженими у спілкуванні зі студентами та викладачами, медичним персоналом закладів охорони здоров'я;
- усвідомлення значущості прикладів людської поведінки відповідно до норм академічної доброчесності та медичної етики.

4.4. Політика щодо відвідування занять здобувачами вищої освіти:

- присутність на всіх навчальних заняттях (лекціях, практичних (семінарських) заняттях, підсумковому модульному контролі) є обов'язковою з метою поточного та підсумкового оцінювання знань (окрім випадків з поважних причин).

4.5. Політика дедлайну та відпрацювання пропущених або незарахованих занять здобувачами вищої освіти:

- відпрацювання пропущених занять відбувається відповідно до графіку відпрацювання пропущених або незарахованих занять та консультацій.

5. ПРЕРЕКВІЗИТИ І ПОСТРЕКВІЗИТИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ)

Перелік навчальних дисциплін, на яких базується вивчення навчальної дисципліни	Перелік навчальних дисциплін, для яких закладається основа в результаті вивчення навчальної дисципліни
всесвітня історія	анатомія, фізіологія, патологічна анатомія, патологічна фізіологія, біоетика, медична деонтологія, соціальна медицина, громадське здоров'я
історія України	
етика	
історія культури	
біологія	

6. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ:

6.1 *Метою вивчення* навчальної дисципліни «Історія медицини» є підготовка магістрів у галузі медицини, зокрема медичній психології, які б володіли достатнім обсягом знань і навичок про різні періоди становлення людського досвіду лікування, методи діагностики тих чи інших захворювань, зокрема захворювань та патологічних станів, які пов'язані з психічним здоров'ям; про історію відкриттів, винаходів, технологій, методик, які вплинули на становлення сучасної медицини та медичної психології; про роль наукових напрацювань вчених у становленні різних галузей і напрямків сучасної медицини та медичної психології; про еволюцію професії медичного психолога та її морально-етичної регламентації.

6.1. *Основними завданнями вивчення дисципліни є:*

- 1) засвоєння змісту, значення і ролі історії медицини як навчальної дисципліни та напрямку наукових досліджень у формуванні особистості майбутніх медичних психологів;
- 2) опанування основних завдань історії медицини та її місця в системі підготовки медичних психологів;
- 3) опанування періодизацією історії медицини та основними критеріями виділення окремих періодів;
- 4) ознайомлення з основними рисами первісного суспільства та шляхами накопичення людських уявлень про здоров'я, гігієну, хвороби, їх ознаки та способи лікування;
- 5) формування знань про сутність різних первісних релігійних уявлень та їх вплив на розвиток медичних знань та навичок гігієни;
- 6) опанування методикою інтерпретації розвитку медицини в історичній ретроспективі крізь призму наукових відкриттів, постатей видатних дослідників, авторів унікальних методик, розробників новітніх технологій, приладів, препаратів, які кардинальним чином вплинули на подальший розвиток медицини;
- 7) формування уміння характеризувати та інтерпретувати джерела з історії медицини первісного суспільства.

7. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ФОРМУВАННЮ ЯКИХ СПРИЯЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА:

7.1. *Інтегральна компетентність:*

Здатність вирішувати типові і складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у професійній діяльності у галузі охорони здоров'я та проблеми медичної психології зокрема, або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.

7.2. *Загальні компетентності:*

ЗК 2. Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професії.

ЗК 12. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя

Деталізація компетентностей відповідно до дескрипторів НРК у формі «Матриці компетентностей»

№	Компетентність	Знання	Уміння	Комунікація	Автономія та відповідальність
1	ЗК 2. Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професії.	Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності, або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень.	Спеціалізовані уміння/навички розв'язання проблем, необхідні для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур.	Зрозуміле недвозначне донесення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.	Відповідальність за внесок до професійних знань і практики та/або оцінювання результатів діяльності команд та колективів.
2	ЗК 12. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності, або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень.	Спеціалізовані уміння/навички розв'язання проблем, необхідні для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур.	Зрозуміле недвозначне донесення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.	Управління робочими або навчальними процесами, які є складними непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів.
3	ЗК 13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на	Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності, або галузі знань і є	Спеціалізовані уміння/навички розв'язання проблем, необхідні для проведення досліджень та/або провадження інноваційної	Зрозуміле недвозначне донесення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.	Відповідальність за внесок до професійних знань і практики та/або оцінювання результатів діяльності

<p>основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p>	<p>основою для оригінального мислення та проведення досліджень.</p>	<p>діяльності з метою розвитку нових знань та процедур.</p>		<p>команд та колективів.</p>
---	---	---	--	------------------------------

1) РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ.

Знати:

- зміст, значення і роль історії медицини як навчальної дисципліни та напрямку наукових досліджень у формуванні особистості майбутніх лікарів;
- основні завдання історії медицини та її місце в системі підготовки лікарів;
- періодизацію історії медицини та основні критерії виділення окремих періодів;
- основні риси первісного суспільства та шляхи накопичення людських уявлень про здоров'я, гігієну, хвороби, їх ознаки та способи лікування;
- сутність різних первісних релігійних уявлень та їх вплив на розвиток медичних знань та навичок гігієни;
- інтерпретувати розвиток медицини в історичній ретроспективі крізь призму наукових відкриттів, постаті видатних дослідників, авторів унікальних методик, розробників новітніх технологій, приладів, препаратів, які кардинальним чином вплинули на подальший розвиток медицини;
- характеризувати та інтерпретувати джерела з історії медицини первісного суспільства;
- визначити особливості природничо-наукових і медичних знань.

Уміти:

- критично мислити;
- опрацьовувати та аналізувати зміст історичних джерел;
- виявляти найголовніше та робити висновки;
- застосовувати компаративний та синхроністичний методи реконструкції історії розвитку медицини.

Демонструвати:

- глибоке розуміння суспільної і соціальної значущості лікарської професії, її давньої історії, її морально-етичної регламентації;

- здатність представляти результати своїх напрацювань публічно, вести дискусію і відстоювати власну позицію;
- дотримання принципів академічної доброчесності.

ПРН 12. Планувати і виконувати наукові та прикладні дослідження, спрямовані на отримання нових знань та/або створення нових технологій у сфері медичної психології.

ПРН 14. Розробляти та реалізовувати наукові і прикладні проєкти у сфері медичної психології, та дотичні до неї міждисциплінарні проєкти з урахуванням наукових, економічних, правових, етичних та соціальних аспектів.

2) ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Опис модуля дисципліни:

8.1. Конкретні цілі вивчення модуля (змістових модулів).

- Розглядати історію медицини в історичній ретроспективі крізь призму наукових напрацювань, винаходів, технологій, академічних праць, діяльність навчальних закладів, постаті вчених, лікарів-практиків;
- Визначати морально-етичні, кваліфікаційні вимоги, які у різні періоди ставилися до лікарської професії та професії медичного психолога зокрема;
- Здійснювати комунікацію, навчитися презентувати результати власних напрацювань з використанням різних каналів та технік комунікації.

Структура навчальної дисципліни	Кількість годин, з них				Рік навчання
	годин/кредитів ЄКТС	аудиторних		СРС	
		лекцій	семінарських занять		
Модуль 1. Історія медицини	90 / 3	10	10	70	1-й
Всього	90 / 3	10	10	70	1-й

8.2. Тематична структура модуля (змістових модулів).

Модуль 1. Історія медицини

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ІСТОРІЯ МЕДИЦИНИ У ПЕРВІСНІ І ДАВНІ ЧАСИ.

Тема 1. Вступ до історії медицини. Історія медицини як навчальна дисципліна і галузь науки. Зародження лікувального досвіду у первісному суспільстві.

Історія медицини як наука та предмет викладання. Періодизація і хронологія. Історіографія. Особливості історико-медичних досліджень і їх значення в підготовці майбутнього лікаря. Основні галузі історико-медичних досліджень. Джерела вивчення історії медицини. Зародження медицини в людському суспільстві. Джерела. Палеопатологія (палеоостеологія), палеосерологія, палеоботаніка, палеогенетика, палеомікробіологія (палеовірусологія), палеоепідеміологія, палеозоологія, палеопсихологія, археологія, біоархеологія, етнографія та палеоантропологія, палеодемографія, геологія, палеоонтологія, писемні свідчення істориків. Проблема реконструкції первісної історії. Етноархеологія і біоархеологія. The Ancient Biomolecules Centre (ABC) Оксфордського університету. Становлення первісного суспільства та первісного лікування. Основні етапи антропосоціогенезу. Сучасні уявлення про походження людини. Розвиток абстрактного мислення і мови. Зародження проторелігійних уявлень. Захворювання давніх людей. Рациональні способи колективного лікування (лікарські засоби рослинного, тваринного та мінерального походження, допомога при пологах та травмах, зупинка кровотечі, кровопускання, трепанація черепу. Розвиток гігієнічних навичок. Наслідки неолітичної революції. Поєднання колективного лікування і знахарства. Давнє населення України. Ритуальний

канібалізм. Трипільська культура. Цілительні практики в період занепаду первісного суспільства (з X–V тис. до н.е.). Поява професійних служителів культу зцілювання.

Тема 2. Медицина Стародавнього Світу. Становлення медицини в період Античності. Виникнення перших санітарно-гігієнічних споруд та лікувальних закладів. Вплив релігії на лікувальну практику.

Поняття «цивілізація» та її ознаки. Медицина в країнах Стародавньої Месопотамії (Шумер, Вавілонія, Ассирія). Історичні джерела про лікування. Винайдення клинопису. Школи-академії. Перша «фармакопея» з Ніппуру (2200–2100 рр. до н.е.). Давньошумерські лікарі (*Лулу*). Винаходи Вавілонії та Ассирії. Міфологічні уявлення і медична діяльність. Два напрямки в лікуванні. Закони Хамурапі про лікарську етику. Санітарно-технічні споруди. Медичні знання в Стародавньому Єгипті (III–I тис. до н.е). Періодизація і хронологія історії і лікування Стародавнього Єгипту. Основні давньоєгипетські медичні тексти, папіруси. Гігієнічні навички. Храмова медицина. Розвиток магічних практик. Уявлення про будову людського тіла. Розвиток медичної освіти (Мемфіс, Фіви, Геліополь).

Розвиток медичних знань в Стародавній Індії. Періодизація і хронологія історії і лікування давньої Індії. Джерела. Медицина в харапський, ведичний і класичний періоди. Гігієнічні традиції. «Закони Ману». Медична освіта. Центри медичної освіти: Таксіла і Касі. Лікарська етика.

Давньокитайська медицина. Філософські школи Стародавнього Китаю та їхні вчення. Теорія давньокитайської медицини. Уявлення про будову людського тіла. Діагностика. Вчення про пульс. Акупунктура. Лікарські засоби давньокитайської медицини. Профілактичний напрямок в давньокитайській медицині. «Ігри п'яти тварин», дихальна гімнастика, масаж. Варіюляція.

Медицина в Стародавній Греції. Періодизація. Джерела. Особливості розвитку науки в Стародавній Греції. Зв'язок античної науки, медицини і філософії. Вчення про чотири соки організму Евріфона. Гуморальна теорія Платона. Гуморальна теорія Гіпократата–Галена. Традиційне лікування. Культ Асклепія. Храмова і емпірична медицина. Астрологія і магічна медицина. Медичні школи: родоська, кіренська, кротонська, сицилійська, кнідська, коська. Гіппократ, його життя і діяльність. «Гіппократівський збірник», його структура і зміст.

Лікарська етика давньогрецьких лікарів. Наукова школа Аристотеля. Олександрійська наукова школа. Мусейон. Олександрійська бібліотека.

Медицина в Стародавньому Римі. Періодизація, хронологія, джерела. Санітарно-технічні споруди. Санітарна справа. Медичні енциклопедії. Організація медичної справи. Народна медицина. Розвиток релігійно-магічної домашньої медицини. Воєнна медицина. Валетудинарії. Розвиток медичної справи в містах. Діяльність архіятрів. Медичні школи. Вчення Корнелія Цельса. Гален і галенізм в історії медицини. Становлення християнства, його вплив на розвиток медичної діяльності. Ксенодохії та лікарні.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ФОРМУВАННЯ МЕДИЧНИХ ЗНАТЬ ТА ПРАКТИКИ ЛІКУВАННЯ У СЕРЕДНІ ВІКИ

Тема 3. Медицина Середньовіччя та в епоху Відродження.

Медицина у Візантійській імперії. Особливості візантійської культури і медицини. Джерела. Християнство і його роль в розвитку науки й медичної справи в імперії. Монастирські і світські лікарні. Орибазій і пізньоантичний енциклопедизм. Павло Егінський. Антоній Великий. Василій Великий. Діяльність притулків для сиріт, вдів, престарілих та калік. Лікарська етика.

Медицина народів середньовічного Сходу. Медичні школи, аптеки, лікарні. Іслам і розвиток гігієнічних традицій. Питання особистої гігієни і профілактики захворювань в „Корані”. Медичні трактати арабських мислителів. Хімія, алхімія і медицина. Арабська культура і мавританська Іспанія.

Медицина в Західній Європі в періоді раннього та розвинутого середньовіччя. Ранньосередньовічні енциклопедії. Хроніки. Санітарний стан міст у XIII-XIV ст. Лепрозорії. Епідемії чуми, віспи, висипного тифу, брюшного тифу, малярії, грипу, туберкульозу. «Чорна смерть». Карантини. Культ святих-цілителів. Медико-теологічні трактати. Притулки при церквах і монастирях. Монастирські лікарні. Релігійні братства та Ордени. Заснування світських лікарень в XI ст. Правове регулювання діяльності лікарів. Медична освіта. Школи: генеральні, універсальні, комунальні та звичайні. Сім вільних мистецтв. Салернська медична школа. Тротула де Руджиєро, Бартоломео Салернський, Фругардо Салернський. Заснування університетів. Секуляризація і професіоналізація медичної справи. Церковний собор в Парижі. Заборона практикувати хірургію. Інквізиція (XIII ст.). Схоластика і медицина. Профілактичний напрямок в середньовічній медицині.

Феномен «Українського Середньовіччя». Медицина Київської Русі. Джерела з історії медицини Київської Русі. Давньоруська медична навчальна література. Народна медицина до і після прийняття християнства. Народні цілителі. Давньоруські травники. Монастирська медицина. Феодосій Печерський, Антоній Печерський (983–1073 рр.), Алімпій, Агапіт, Пимен Посник, Даміан Цілитель, диякон Маркел. Світська медицина. Медична етика. Санітарна справа. Епідемії. Військова медицина.

Медицина в країнах південно-Східної Азії. Розвиток традиційного лікування у середньовічному Китаї. Перші державні школи традиційної медицини та університет. Тибетська медицина.

Медицина епохи Відродження. Ренесансний гуманізм і антропоцентризм. Медична література в епоху Відродження. Популярні посібники з медицини і анатомії. Становлення анатомії як науки. Мистецькі студії та медицина. Падуанський університет в XVI ст. Андреас Везалій. Реальдо Коломбо, Габріель Фаллопій, Бартоломій Євстахій. Становлення фізіології як науки. Ятрофізика, ятромеханіка. Становлення ембріології. Зародження клінічної медицини. Ятрохімія. Медична система Парацельса. Розвиток хірургії. Особливості розвитку епідемій в період пізнього Середньовіччя. Лікарська етика в епоху Відродження. «Інвенктива проти лікаря» Ф. Петрарки. Листи Е. Роттердамського. Етичні питання в *Religio Medici* Томаса Брауна.

Україна і проблема Північного Відродження. Перекладацький рух. Утвердження ренесансно-реформаційних ідей в Україні. Медична освіта. Болонський, Падуанський, Краківський університети і українська культура. Юрій Дрогобич. Костянтин Острозький і «Острозькі Афіни». Герасим Смотрицький. Замоїська академія. Виникнення братств. Братські школи. Градська медицина. Монастирські і братські шпитали. Ремісничі (цехова)

медицина. Боротьба з епідеміями. Гігієна. Санітарний стан міст. Військова медицина в Запорізькій Січі. Фармація. Василь Русин. Перша публічна аптека у Львові.

Медицина народів Американського континенту до і після конкісти. Культура майя (з I тисячоліття до н.е.). Винайдення писемності. Писемні джерела. Розвиток математики, астрономії, архітектури, філософії, медицини. Палеоантропологічні знахідки. Раціональне лікарське лікування. Релігійні уявлення і лікування. Традиційні обряди, що пов'язані з лікуванням. Гігієнічні традиції. *Держава ацтеків.* Фармація. Допомога при пологах. Гігієнічні традиції. Зародження державної організації медичної справи. *Імперія інків.* Емпіричні і релігійно-містичні основи в медицині. Бальзамування померлих. Високий розвиок оперативного лікування. Трепанация черепа. Організація медичної справи.

Тема 4. Медицина Нового часу. Зародження медико-біологічних напрямків.

Періодизація та хронологія. Формування нового типу знання, пов'язаного з технікою й промисловими потребами. Основні ідеї Просвітництва. Розвиток наукових знань і освіти. Просвітницькі ідеї в Україні. Великі природничо-наукові відкриття кінця XVIII ст. та першої половини XIX ст. і їх вплив на формування медичних теорій. Медицина і нові політичні технології. Ідея державної охорони здоров'я. Й.П. Франк, І. Л. Данилевський, Р. Вірхов. Гігієна і громадське здоров'я. Становлення професійної патології. Розвиток суспільної гігієни. Становлення експериментальної гігієни. Земська медицина. Лікарська етика та деонтологія. Становлення медичного законодавства. Передові медико-освітні центри Західної Європи: Лейденський, Единбурзький та Віденський, Геттінгенський університети. Утвердження клінічного методу викладання. Києво-Могилянська академія. Становлення вищої медичної освіти в Росії у XVIII ст. Вклад українських лікарів в проведення реформи вищої медичної освіти в Російській державі кінця XVIII ст. Розвиток аптечної справи. Приватні і державні аптеки. Перші хіміко-фармацевтичні лабораторії для виробництва медикаментів. *Розвиток нормальної та патологічної анатомії.* Анатомічний театр в Університеті св. Володимира. Київська анатомічна школа. Диференціація анатомії (анатомія людини, гістологія, ембріологія, антропологія). Становлення ембріології. Загальна патологія (патологічна анатомія і патологічна фізіологія). Створення кафедр патологічної анатомії в українських університетах. Перший підручник з патологічної фізіології. Українська школа патфізіології. Експериментальний напрямок в патологічній фізіології. *Гістологія. Оптичні винаходи.* М. Мальпігі, А. де Левенгук, М.Ф. Біша. Т. Шванн, Я. Пуркіне. Мікроскопічна анатомія як новий розділ анатомії. Розвиток *цитології* як окремої науки. *Ембріологія.* Порівняльна і еволюційна ембріологія. О.О. Ковалевський, І.І. Мечніков. Фізіологічний напрямок в ембріології. Розвиток *медичної мікробіології.* Поширення епідемій. Відкриття першої вакцини в історії людства. Едвард Дженнер. Відкриття методу вакцинації. Запровадження віспощення. Наукова мікробіологія та імунологія. Розвиток *бактеріології.* Становлення *вірусології.* *Фізіологія та експериментальна медицина. Офтальмологія. Електрофізіологія. Анатомія і патологічна анатомія в Україні. Розвиток української мікробіології, терапії, оториноларингології, акушерство і гінекологія, дерматовенерології, психіатрії у новий час.* Розвиток українських *теоретичних наукових шкіл:* гігієністів, гістологів, анатомів, патанатомів, патофізіологів, мікробіологів.

Організаційні принципи радянської системи охорони здоров'я. Лікувально-профілактична допомога. Охорона материнства і дитинства. Організація санітарної служби в країні. Голод в Україні та його соціально-медичні наслідки.

Громадська медицина на західноукраїнських землях до початку Другої світової війни. Охорона здоров'я під час війни. Санітарні наслідки війни для України. Основні напрямки охорони здоров'я в післявоєнний період. Дослідження українських вчених стосовно соціальних закономірностей здоров'я і охорони здоров'я. Розвиток мережі медичних, вищих та середніх навчальних закладів, підготовка медичних кадрів.

Вивчення фізіології окремих систем і функцій організму. Становлення експериментальної медицини. Перші клініко-фізіологічні лабораторії.

І.П. Павлов – засновник вчення про умовні рефлекси та вищу нервову діяльність.

Запровадження клінічного викладання. Г. Бурхав (1668–1738 рр.). Винайдення термометра. Запровадження термометрії у клінічній практиці (XVIII–XIX ст.). Відкриття перкусії: Л. Ауенбруггер (1722–1809 рр.). Відкриття методу безпосередньої аускультатії. Відкриття стетоскопу. Метод глибокої ковзної пальпації живота. Впровадження методів перкусії та аускультатії в медичну практику. Запровадження ендоскопії, рентгенівського методу; апарат Ріва-Роччі для вимірювання артеріального тиску; електрокардіографу; радіоактивних методів; електроенцефалографії.

Хірургія. Історія відкриття наркозу: ефірного, хлороформного. Експериментальне вивчення дії наркозу на тварин. Широке застосування наркозу під час військових кампаній.

Емпіричні методи боротьби з раневою інфекцією: І.Ф. Зіммельвейс (1847р.); І.В. Буяльський; Н.І. Пирогов. Відкриття методів антисептики і асептики. Створення топографічної (хірургічної) анатомії М.І. Пироговим. Становлення військово-польової хірургії. М.І. Пирогов. Відкриття груп крові. Розвиток черевної хірургії. Пересадка тканин і органів. Розвиток хірургії в українських університетах.

Тема 5. Розвиток новітньої медицини в світі та Україні. Історія заснування Буковинського державного медичного університету. Діяльність видатних науковців університету та Північної Буковини

Концепції сучасного природознавства і медицина. *Біомедицина.* Синтетична теорія еволюції. Хромосомна теорія спадковості. Молекулярна біологія. Молекулярна генетика. Морально-етичні проблеми генної інженерії. Модель взаємодії організму з навколишнім середовищем. Екологія людини і соціальна екологія. Психоаналіз і аналітична психологія. Вчення про стрес, адаптаційний синдром і «хвороби адаптації». Концепція про внутрішні захисні сили організму (імунологія, алергологія). Здоровий спосіб життя (валеологія, санологія). Концепція науково-доказової медицини. Вплив людини на навколишнє середовище і техносферу. Нові технології функціональної діагностики і лікування захворювань (ендоскопія і ангіокардіографія; УЗД; комп'ютерна томографія, магніторезонансна томографія). Комп'ютерні технології в медицині. Пошуки токсинів і метаболітів. Синтетичні лікарські засоби і антибіотики.

Система охорони здоров'я (державна, страхова, приватна, змішана). Нова концепція охорони здоров'я. Основні досягнення в терапії, хірургії, педіатрії, стоматології, мікробіології, імунології, епідеміології, гігієні.

Характерні риси розвитку світової медицини у ХХ столітті. Диференціація і інтеграція наук в ХХ столітті. Війни і їх значення для розвитку медицини. Військова медицина у ХХ столітті. Педіатрія. Фармокологія. Нові лікарські засоби і методи діагностики, лікування і профілактики захворювань. Нобелівські премії в галузі медицини, фізіології і суміжних з ними наук.

Основні етапи розвитку медицини і охорони здоров'я в Україні у першій половині ХХ ст. Створення Жіночих вищих медичних курсів. Організація науково-медичних закладів, бактеріологічних інститутів та наукових видань.

Медична секція Українського Наукового Товариства в Києві. Лікарська комісія Наукового товариства ім. Т. Шевченка (1898 р.). Створення української амбулаторії „Народна лічниця” (1903 р.). Українське лікарське товариство (1910 р.).

Принципи і методи організації державної системи охорони здоров'я в СРСР. Розвиток медицини, фармації й здобутки системи охорони здоров'я України за радянський період (1917-1991). Роль регіональних навчальних і науково – дослідних медичних закладів в розвитку медицини регіону й України

«Українське відродження». Українська національна ідея і розвиток науки та медицини. Створення 3.05.1918 р. урядом Української Держави Міністерства народного здоров'я та опікування; часопис «Українські медичні вісті»; Всеукраїнський лікарський з'їзд; утворення Всеукраїнської спілки лікарів; заснування медичного факультету українського державного університету. Українізація, її значення для розвитку національної науки та медицини. Початок викладання медичних дисциплін українською мовою. Видання медичних словників. Наукова та видавнича діяльність Інституту наукової мови ВУАН. Розвиток наукових і науково-медичних закладів. Формування українських медичних наукових шкіл.

Створення у Львові Українського (таємного) університету з медичним факультетом (1921–1925 рр.), діяльність М. Панчишина. Організація в Чехо-Словаччині Спілки українських лікарів (1922 р.), заснування часопису «Український медичний вісник» (1923–1925 рр.), видання у Празі низки підручників для України.

Деукраїнізація. Засудження праць з української медичної термінології як шкідницьких і ворожих, заслання в концтабори працівників Інституту наукової мови ВУАН. розпуск Медичної секції. Розстріли українських вчених-медиків у 1937 р.

Основні принципи державної системи охорони здоров'я. Досягнення охорони здоров'я України за роки радянської влади в розвитку медичної мережі, в підготовці медичних кадрів, в боротьбі з інфекційними захворюваннями.

Основні напрямки і здобутки розвитку експериментальної, клінічної, профілактичної медицини і організації охорони здоров'я в Україні у ХХ-ХХІ ст. Головні тенденції розвитку основних клінічних дисциплін. Успіхи мікробіологів, епідеміологів, вірусологів, гігієністів. Розвиток кріомедицини, космічної медицини. Удосконалення медичної освіти. Досягнення наукових шкіл П.Костюка, М. Амосова, Л. Малої та ін. Всесвітнє визнання досягнень таких наукових центрів, як Інститут клінічної та експериментальної хірургії, Інститут серцевосудинної хірургії, Одеський інститут очних хвороб і тканинної терапії, Інститут геронтології. Медицина і наслідки Чорнобильської катастрофи. Створення Академії медичних наук (О. Возіанов).

Заснування Всеукраїнського лікарського товариства (Л.Піріг). Проблеми біоетики та християнської етики в медицині. Перший національний конгрес з біоетики, (вересень, 2001 р.). Конференція «Медицина і українська культура» (1993 р.). Шляхи реформування медицини, нове законодавство: «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (1992 р.), «Про санітарно-епідеміологічне благополуччя населення України» (1994 р.). Основні шляхи реформування громадської медицини в ринкових умовах. розвиток фармації.

Міжнародний Червоний Хрест. Історія створення та основні напрямки діяльності. Міжнародні програми ВООЗ. Інформаційно-статистична діяльність. Міжнародні гуманітарні рухи. Медична етика і деонтологія в сучасному світі. Біоетика. Криза доктрини «соціальної інженерії» і «соціальної технології».

Антропогенетика і політика. Євгеніка. Євгенічний рух в європейській історії. Идеологізація науки і медицини. «Мічурінська генетика» (СРСР, 1929–1964). Генетика людини, генетична інженерія і екологічна етика. Основні принципи проведення генно-інженерних досліджень.

Технологія секвентування ДНК (група В. Гілберта, і А. Максам в Гарварді, група Ф. Сенджера в Кембриджі). Міжнародний проект «Геном людини» – визначення молекулярної структури людського геному. (1980-ті, керівник проекту Дж. Уотсон, завершення 10 січня 2000 р., червень 2000 р.), діяльність *International Human Genome Sequencing Consortium*, *TIGR* (*The Institute of Genomic Research*) і *Celera*. Програма «Етичні, юридичні і соціальні наслідки проекту «Геном людини» *ELSI* (*Ethical, Legal, and Social Issues*) в рамках Проекту «Геном людини». Міжнародна організація *HUGO* (*Human Genom Organization*). Глобальна біоетика.

Історія медицини на теренах Північної Буковини. Розвиток народної медицини на Північній Буковині в період до 1900-1940 рр. Історія розвитку та становлення медичної освіти, розвитку системи охорони здоров'я в період з 1944 року. Історія розвитку та становлення Чернівецького державного медичного інституту, Буковинської державної медичної академії, БДМУ. Основні напрямки в розвитку охорони здоров'я населення та медичної науки в Україні до 2020 року. Наукові школи та відомі вчені-лікарі Північної Буковини.

Залік

Перелік питань до модульного контролю

1. Основні досягнення терапії, хірургії, мікробіології, імунології, загальної та соціальної гігієни у ХХ столітті.
2. Сучасні науково-практичні досягнення у медичній галузі України.
3. Історія появи медичної емблеми. Трагування найвідоміших символів медичних емблем.
4. Історія створення Товариства Червоного Хреста і Червоного Півмісяця та його призначення. Найважливіші завдання цього товариства.
5. Всесвітня Організація Охорони Здоров'я (ВООЗ). Історія створення та основні напрямки діяльності цієї організації. Міжнародні гуманітарні рухи із участю медичних працівників (наприклад, «Лікарі світу проти насильства і тероризму» (2003) тощо) та їх призначення.
6. Медична етика, медичний етикет і деонтологія. Історія їх виникнення та значення у підготовці та наступній повсякденній діяльності медичних працівників різного профілю.
7. Внесок вчених України в розвиток медичної науки у дорадянський період (Д.С. Самойлович, І.І. Мечніков, А.М. Філомафитський, В. Чаговець, Т.Г. Яновський, Д.К. Заболотний, інші)
8. Видатні лікарі-науковці вихідці із Буковини І. Мікулич-Радецький, Н. Монастирський та їх внесок у розвиток медичної науки.
9. Історія заснування, розвиток і здобутки Буковинського державного медичного університету. Відомі випускники університету. Фундатори наукових шкіл у галузі медицини у Північній Буковині.
10. Історія медицини як наука і предмет викладання. Періодизація історії медицини і джерела її вивчення.
11. Періодизація і основні етапи становлення первісного суспільства та первісного лікування. На якому етапі розвитку людства зародилась медицина, і які чинники спонукали появу лікувальної справи?
12. Виникнення зачатків медичної діяльності у первісному суспільстві. Перші емпіричні засоби і навички лікування. Зародження культів і релігійних вірувань: тотемізм, фетишизм, анімізм, магія. Використання культових методів лікування.

13. Коротка характеристика епохи Стародавнього Світу. 10 ознак цивілізації і як вони могли вплинути на розвиток медицини у країнах Стародавнього Світу (5 тис. до н. е. – 5 ст. н. е.).
14. Загальні риси розвитку медичної діяльності у країнах Стародавнього Світу. Джерела вивчення. Чому медицину Стародавнього Світу називають храмовою? Медицина у країнах Месопотамії (Шумер, Вавілонія, Ассирія). Погляди на причини захворювань, методи діагностики, напрямки в лікуванні, медична освіта, медична література, спроби регламентації лікарської діяльності.
15. Медицина середньовіччя. Арнольд із Вілланови та його праця «Салернський кодекс здоров'я»
16. Характерні риси в розвитку і здобутки медицини Єгипту. Джерела інформації. Як вплинула вузька спеціалізація лікарів на подальший розвиток медицини?
17. Характерні особливості розвитку і досягнення медицини в Стародавній Індії. Джерела інформації. Розвиток медичних знань, етики, освіти у Індії.
18. Давньокитайська медицина, особливості розвитку і досягнення. Організація медичної справи в країні. Профілактичний напрямок.
19. Храмова медицина Стародавньої Греції. Грецька міфологія про лікарську діяльність і міфічних героїв-лікарів (Аполлон, Асклепій, інші). Медичні школи Греції (Коська, Кротонська, Кнідська та інші).
20. Гіппократ, його діяльність і значення в історії медицини. «Гіппократів збірник» як перша медична енциклопедія: його структура, зміст і значення в історії медицини.
21. Олександрійська наукова школа, мусейон, олександрійська бібліотека і їх значення для подальшого розвитку медицини. Еразистрат і Герофіл та їх роль у розвитку анатомії, хірургії, фармації.
22. Особливості розвитку і досягнення медицини в Стародавньому Римі. Періодизація, джерела інформації. Зародження державної медицини і елементи її прояву.
23. Медична система Асклепіада і його принципи лікування. Корнелій Цельс і значення його праці «Про медицину». Гален із Пергама як найвидатніший представник медицини Римської імперії.
24. Медицина Візантії: основні напрямки розвитку, досягнення. Поява монастирської медицини. Роль Візантії у збереженні античної культури і медицини та в розвитку культури й медицини Київської Русі.
25. Особливості розвитку і досягнення медицини в арабських країнах. Медичні школи, лікарні, аптеки, бібліотеки, клінічна підготовка лікарів.
26. Абу Алі Ібн – Сіна як видатний вчений - енциклопедист та його значення в історії медицини. «Канон лікарської науки» Авіценни, його структура і короткий зміст та значення для розвитку медицини. Аль – Біруні, його праця «Фармакогнозія» і її значення в історії медицини й фармації.
27. Монастирська і світська медицина періоду раннього середньовіччя в Європі. Релігійні братства і їх турбота про хворих (Орден Святого Бенедикта, Орден Святого Лазаря та інші). Правове регулювання діяльності лікарів. Підготовка лікарів у Салернській школі.
28. Розвиток медицини в Західній Європі в епоху Відродження (16-17 ст.). Утвердження дослідного методу в науці. Ятрофізика і ятрохімія та їх роль у розвитку медицини. Якою стає медична література періоду Ренесанса?
29. Падуанський університет і роль його науковців (Везалій, Коломбо, Гарвей, Батіста Монтано, Фракасторо Джованні Морганьї, Рамацціні) у розвитку медичної науки й в підготовці лікарів.
30. Розвиток медичної науки в період Відродження. Становлення анатомії, фізіології, ембріології як наук. Початок мікроскопії і її значення в медицині. Розвиток хірургії, клінічної медицини, фармації, хімії, деонтології.
31. Медицина Нового часу (18 – 19 ст.): хірургія, терапія, діагностика захворювань. Великі наукові відкриття в анатомії, фізіології, гігієні, біології, хімії, мікробіології? Що вони дали для подальшого розвитку клінічної медицини?

32. Медицина ХХ століття. Найважливіші фактори, що суттєво вплинули на розвиток медицини у ХХ столітті. Подальша диференціація і інтеграція медичних наук у ХХ столітті.
33. Основні досягнення у ХХ столітті терапії, хірургії, мікробіології, імунології, загальної та соціальної гігієни.
34. Сучасні науково-практичні досягнення у медичній галузі України.
35. Історія медицини України: періодизація, хронологія. Джерела. Медицина на теренах України в княжий період (X-XIV ст.). Медицина Київської Русі та впливи на її розвиток медицини Візантії і Арабських Халіфатів. Монастирська і світська медицина Русі. Джерела медичних знань.
36. Розвиток медицини у Галицько-Волинському князівстві. Медицина на українських теренах в литовсько-польську добу.
37. Медична освіта в Україні. Роль Острозької, Києво-Могилянської та Замойської академій у підготовці медичних кадрів для України. Медицина в період гетьманського правління (Козацької держави).
38. Становлення вищої медичної освіти в Російській імперії у 18 ст. Вклад українських лікарів і науковців у цю справу (М.М.Тереховський, О.М.Шумлянський, П.А.Загорський, Н.Максимович-Амбодик та інші).
39. Медична освіта на теренах України у 18-19 століттях. Становлення наукових медичних шкіл при університетах, наукових товариств медиків. Медичне просвітництво в Україні.
40. Медичне забезпечення населення в Російській імперії у 18-19 століттях. Земська медицина і її значення в історії медицини.
41. Основні принципи державної системи охорони здоров'я. Досягнення системи охорони здоров'я України за радянський період (1917-1991).
42. Сучасні видатні українські вчені-медики, керівники НДІ НАМН та МОЗ України.

3) СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ МЕДИЦИНИ»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Аудиторні		Самостійн а робота студента	Індиві- дуальна робота
		Лекції	Практичні заняття		
1	2	3	4	5	6
Модуль 1 ІСТОРІЯ МЕДИЦИНИ					
Змістовий модуль 1. Історія медицини у первісні і давні часи.					
Тема 1. Вступ до історії медицини. Історія медицини як навчальна дисципліна і галузь науки. Зародження лікувального досвіду у первісному суспільстві.	4	2	2		
Тема 2. Медицина Стародавнього Світу. Становлення медицини в період Античності. Виникнення перших санітарно-гігієнічних споруд та лікувальних закладів. Вплив релігії на лікувальну практику.	24	2	2	20	
Разом за змістовим модулем 1	28	4	4	20	
Змістовий модуль 2. Формування медичних знань та практики лікування у середні віки					
Тема 3. Медицина Середньовіччя та в епоху Відродження.	24	2	2	16	

Тема 4. Медицина Нового часу. Зародження медико-біологічних напрямків.	24	2	2	18	
Тема 5. Розвиток новітньої медицини в світі та Україні. Історія створення БДМУ. Діяльність видатних науковців університету та Північної Буковини	14	2	2	10	
Разом за змістовим модулем 2	62	6	6	44	
Індивідуальна робота (за наявності)	6				6
Залік					
УСЬОГО ГОДИН	90	10	10	64	6

4) ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ

№ з/п	Назва теми	К-сть год.
1	Тема 1. Вступ до історії медицини. Історія медицини як навчальна дисципліна і галузь науки. Зародження лікувального досвіду у первісному суспільстві.	2
2	Тема 2. Медицина Стародавнього Світу. Становлення медицини в період Античності. Виникнення перших санітарно-гігієнічних споруд та лікувальних закладів. Вплив релігії на лікувальну практику.	2
3	Тема 3. Медицина Середньовіччя та в епоху Відродження.	2
4	Тема 4. Медицина Нового часу. Зародження медико-біологічних напрямків.	2
5	Тема 5. Розвиток новітньої медицини в світі та Україні. Історія створення БДМУ. Діяльність видатних науковців університету та Північної Буковини.	2
Усього годин		10

5) ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	К-сть год.
1	Тема 1. Вступ до історії медицини. Історія медицини як навчальна дисципліна і галузь науки. Зародження лікувального досвіду у первісному суспільстві.	2
2	Тема 2. Медицина Стародавнього Світу. Становлення медицини в період Античності. Виникнення перших санітарно-гігієнічних споруд та лікувальних закладів. Вплив релігії на лікувальну практику.	2
3	Тема 3. Медицина Середньовіччя та в епоху Відродження.	2
4	Медицина Нового часу. Розвиток медико-біологічних та клінічних дисциплін.	2
5	Світова медицина з XIX ст. до наших днів. Історія медицини на Буковині та Буковинського державного медичного університету. Залік.	2
	Залік	
Усього годин		10

6) ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва теми	К-сть год.
1	Тема 2. Медицина Стародавнього Світу. Становлення медицини в період Античності. Виникнення перших санітарно-гігієнічних споруд та лікувальних закладів. Вплив релігії на лікувальну практику. - Профілактичний напрямок в давньокитайській медицині. «Ігри п'яти тварин», дихальна гімнастика, масаж. Варіоляція.	20

	<ul style="list-style-type: none"> - Медичні школи Стародавньої Греції: родоська, кіренська, кротонська, сицилійська, кнідська, коська. - Медичні школи Стародавнього Риму. Вчення Корнелія Цельса. Гален і галенізм в історії медицини. - Уявлення про будову людського тіла. Розвиток медичної освіти (Мемфіс, Фіви, Геліополь). 	
2	<p>Тема 3. Медицина Середньовіччя та в епоху Відродження.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Іслам і розвиток гігієнічних традицій. Питання особистої гігієни і профілактики захворювань в „Корані”. - Арабська культура і мавританська Іспанія. - Епідемії чуми, віспи, висипного тифу, брюшного тифу, малярії, грипу, туберкульозу. «Чорна смерть». Карантини. - Народна медицина до і після прийняття християнства в Київській Русі. Народні цілителі. Монастирська медицина. Перші шпиталі та лікарні при монастирях. Давньоруські травники. Медицина Галицько-Волинської держави. Заснування військової медицини в часи Гетьманщини. 	16
3	<p>Тема 4. Медицина Нового часу. Зародження медико-біологічних напрямків.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Великі природничо-наукові відкриття кінця XVIII ст. та першої половини XIX ст. і їх вплив на формування медичних теорій. - Передові медико-освітні центри Західної Європи: Лейденський, Единбурзький та Віденський, Геттінгенський університети. - Створення кафедр патологічної анатомії в українських університетах 	18
4	<p>Тема 5. Розвиток новітньої медицини в світі та Україні. Історія створення БДМУ. Діяльність видатних науковців університету та Північної Буковини.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Організаційні принципи радянської системи охорони здоров'я. Лікувально-профілактична допомога. Охорона материнства і дитинства. Організація санітарної служби в країні. Голод в Україні та його соціально-медичні наслідки. - Розвиток українських теоретичних наукових шкіл: гігієністів, гістологів, анатомів, патанатомів, патофізіологів, мікробіологів. - Основні досягнення у XX столітті терапії, хірургії, мікробіології, імунології, загальної та соціальної гігієни. - Постаті видатних вчених-медиків Північної Буковини. 	5
	Підготовка до практичних занять – теоретична підготовка та опрацювання практичних навичок.	59
	Виконання індивідуального дослідного завдання за обраною темою.	6
	Підготовка до заліку.	5
	Усього годин за модуль	70

7) ПЕРЕЛІК ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

- Лікування в період розквіту первісного суспільства
- Застосування магічних ритуалів у лікуванні людини.
- Колективне лікування і знахарство у давні часи.
- Стародавній обряд ініціації та захворювання, пов'язані з ним.
- Цілительні практики в період занепаду первісного суспільства (з X–V тис. до н.е.).
- Ініціаційні захворювання, сні та магічне зцілення в архаїчній культурі.
- Культ предків і уявлення про причини захворювання.
- Перші медичні тексти як джерела історії медицини.
- Ассирійській рецептурний посібник, т.зв. «Довідник *Набу-лехо*» (XII ст. до н.е.).

- Міфологічні уявлення і медична діяльність.
- Священні книги («шрути») стародавніх індійців: «Ригведа», «Самаведа», «Яджурведа», «Атхарваведа» як джерела знань про хвороби.
- Конфуціанське вчення про «виправлення імен».
- Лікарська етика давньогрецьких лікарів. «Клятва», «Закон», «Про лікаря», «Про благопристойну поведінку», «Настанови».
- «Святі промови» П. Елія Арістіда (117-189 рр.).
- Формування лікарської етики у період середньовіччя (трактати Феодора Метохіта «Етікос, або Про виховання» і Георгія Геміста Пліфона «Про добродійність»).
- Медико-антропологічні праці Абу Наср аль-Фарабі (873–950 рр.).

8) ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ ДО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

1. Основні досягнення терапії, хірургії, мікробіології, імунології, загальної та соціальної гігієни у ХХ столітті.
2. Сучасні науково-практичні досягнення у медичній галузі України.
3. Історія появи медичної емблеми. Трагування найвідоміших символів медичних емблем.
4. Історія створення Товариства Червоного Хреста і Червоного Півмісяця та його призначення. Найважливіші завдання цього товариства.
5. Всесвітня Організація Охорони Здоров'я (ВООЗ). Історія створення та основні напрямки діяльності цієї організації. Міжнародні гуманітарні рухи із участю медичних працівників (наприклад, «Лікарі світу проти насильства і тероризму» (2003) тощо) та їх призначення.
6. Медична етика, медичний етикет і деонтологія. Історія їх виникнення та значення у підготовці та наступній повсякденній діяльності медичних працівників різного профілю.
7. Внесок вчених України в розвиток медичної науки у дорядянський період (Д.С. Самойлович, І.І. Мечніков, А.М. Філомафітський, В. Чаговець, Т.Г. Яновський, Д.К. Заболотний, інші)
8. Видатні лікарі-науковці вихідці із Буковини І. Мікулич-Радецький, Н. Монастирський та їх внесок у розвиток медичної науки.
9. Історія заснування, розвиток і здобутки Буковинського державного медичного університету. Відомі випускники університету. Фундатори наукових шкіл у галузі медицини у Північній Буковині.
10. Історія медицини як наука і предмет викладання. Періодизація історії медицини і джерела її вивчення.
11. Періодизація і основні етапи становлення первісного суспільства та первісного лікування. На якому етапі розвитку людства зародилась медицина, і які чинники спонукали появу лікувальної справи?
12. Виникнення зачатків медичної діяльності у первісному суспільстві. Перші емпіричні засоби і навички лікування. Зародження культів і релігійних вірувань: тотемізм, фетишизм, анімізм, магія. Використання культових методів лікування.
13. Коротка характеристика епохи Стародавнього Світу. 10 ознак цивілізації і як вони могли вплинути на розвиток медицини у країнах Стародавнього Світу (5 тис. до н. е. – 5 ст. н. е.).
14. Загальні риси розвитку медичної діяльності у країнах Стародавнього Світу. Джерела вивчення. Чому медицину Стародавнього Світу називають храмовою? Медицина у країнах Месопотамії (Шумер, Вавілонія, Ассирія). Погляди на

- причини захворювань, методи діагностики, напрямки в лікуванні, медична освіта, медична література, спроби регламентації лікарської діяльності.
15. Медицина середньовіччя. Арнольд із Вілланови та його праця «Салернський кодекс здоров'я»
  16. Характерні риси в розвитку і здобутки медицини Єгипту. Джерела інформації. Як вплинула вузька спеціалізація лікарів на подальший розвиток медицини?
  17. Характерні особливості розвитку і досягнення медицини в Стародавній Індії. Джерела інформації. Розвиток медичних знань, етики, освіти у Індії.
  18. Давньокитайська медицина, особливості розвитку і досягнення. Організація медичної справи в країні. Профілактичний напрямок.
  19. Храмова медицина Стародавньої Греції. Грецька міфологія про лікарську діяльність і міфічних героїв-лікарів (Аполлон, Асклепій, інші). Медичні школи Греції (Коська, Кротонська, Кнідська та інші) .
  20. Гіппократ, його діяльність і значення в історії медицини. «Гіппократів збірник» як перша медична енциклопедія: його структура, зміст і значення в історії медицини.
  21. Олександрійська наукова школа, мусейон, олександрійська бібліотека і їх значення для подальшого розвитку медицини. Еразистрат і Герофіл та їх роль у розвитку анатомії, хірургії, фармації.
  22. Особливості розвитку і досягнення медицини в Стародавньому Римі. Періодизація, джерела інформації. Зародження державної медицини і елементи її прояву.
  23. Медична система Асклепіада і його принципи лікування. Корнелій Цельс і значення його праці «Про медицину». Гален із Пергама як найвидатніший представник медицини Римської імперії.
  24. Медицина Візантії: основні напрямки розвитку, досягнення. Поява монастирської медицини. Роль Візантії у збереженні античної культури і медицини та в розвитку культури й медицини Київської Русі.
  25. Особливості розвитку і досягнення медицини в арабських країнах. Медичні школи, лікарні, аптеки, бібліотеки, клінічна підготовка лікарів.
  26. Абу Алі Ібн – Сіна як видатний вчений - енциклопедист та його значення в історії медицини. «Канон лікарської науки» Авіценни, його структура і короткий зміст та значення для розвитку медицини. Аль – Біруні, його праця «Фармакогнозія» і її значення в історії медицини й фармації.
  27. Монастирська і світська медицина періоду раннього середньовіччя в Європі. Релігійні братства і їх турбота про хворих (Орден Святого Бенедикта, Орден Святого Лазаря та інші). Правове регулювання діяльності лікарів. Підготовка лікарів у Салернській школі.
  28. Розвиток медицини в Західній Європі в епоху Відродження (16-17 ст.). Утвердження дослідного методу в науці. Ятрофізика і ятрохімія та їх роль у розвитку медицини. Якою стає медична література періоду Ренесанса?
  29. Падуанський університет і роль його науковців (Везалій, Коломбо, Гарвей, Батіста Монтано, Фракасторо Джованні Морганьї, Рамацціні) у розвитку медичної науки й в підготовці лікарів.
  30. Розвиток медичної науки в період Відродження. Становлення анатомії, фізіології, ембріології як наук. Початок мікроскопії і її значення в медицині. Розвиток хірургії, клінічної медицини, фармації, хімії, деонтології.
  31. Медицина Нового часу (18 – 19 ст.): хірургія, терапія, діагностика захворювань. Великі наукові відкриття в анатомії, фізіології, гігієні, біології, хімії, мікробіології? Що вони дали для подальшого розвитку клінічної медицини?
  32. Медицина ХХ століття. Найважливіші фактори, що суттєво вплинули на розвиток медицини у ХХ столітті. Подальша диференціація і інтеграція медичних наук у ХХ столітті.
  33. Основні досягнення у ХХ столітті терапії, хірургії, мікробіології, імунології, загальної та соціальної гігієни.

34. Сучасні науково-практичні досягнення у медичній галузі України.
35. Історія медицини України: періодизація, хронологія. Джерела. Медицина на теренах України в княжий період (X-XIV ст.). Медицина Київської Русі та впливи на її розвиток медицини Візантії і Арабських Халіфатів. Монастирська і світська медицина Русі. Джерела медичних знань.
36. Розвиток медицини у Галицько-Волинському князівстві. Медицина на українських теренах в литовсько-польську добу.
37. Медична освіта в Україні. Роль Острозької, Києво-Могилянської та Замойської академій у підготовці медичних кадрів для України. Медицина в період гетьманського правління (Козацької держави).
38. Становлення вищої медичної освіти в Російській імперії у 18 ст. Вклад українських лікарів і науковців у цю справу (М.М.Тереховський, О.М.Шумлянський, П.А.Загорський, Н.Максимович-Амбодик та інші).
39. Медична освіта на теренах України у 18-19 століттях. Становлення наукових медичних шкіл при університетах, наукових товариств медиків. Медичне просвітництво в Україні.
40. Медичне забезпечення населення в Російській імперії у 18-19 століттях. Земська медицина і її значення в історії медицини.
41. Основні принципи державної системи охорони здоров'я. Досягнення системи охорони здоров'я України за радянський період (1917-1991).
42. Сучасні видатні українські вчені-медики, керівники НДІ НАМН та МОЗ України.

9) ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ ТА РОБІТ ДО ЗАЛІКУ

Залік з історії медицини проводиться у формі комплексної залікової контрольної роботи, яка складається з трьох теоретичних питань, на які студенти повинні дати розгорнуту відповідь, четвертого завдання, що передбачає знання термінології з історії медицини, п'ятого – тестових завдань. Контрольна проводиться на останньому семінарському занятті і оцінюється за системою, яка діє стосовно оцінки роботи студента на семінарському занятті.

ВАРІАНТ 1

1. Історія медицини як наука і предмет викладання. Періодизація історії медицини і джерела її вивчення. Джерела вивчення історії медицини.
2. Храмова медицина Стародавньої Греції. Грецька міфологія про лікарську діяльність і міфічних героїв-лікарів (Аполлон, Асклепій, інші). Медичні школи Греції (Коська, Кротонська, Кнідська та інші) .
3. Історія заснування, розвиток і здобутки Буковинського державного медичного університету. Славнозвісні випускники університету. Фундатори наукових шкіл у галузі медицини у Північній Буковині.
4. Розкрити зміст понять: ренесанс, іригаційна система, характерник, ринопластика
5. Виберіть правильний варіант відповіді:

1. Вперше цей лікар описав мале коло кровообігу

А)Коломбо; Б) Ар-Разі; В) Ібн-Сіна; Г) Ібн Хайсам; Д) Ібн Ан-нафіс.

2.Перший анатомічний театр у Падуанському університеті побудував

А) Гален; Б) Бенедетті; В) Авіценна; Г) Везалій; Д) Коперник

3.Припущення Лукреція Кара про те, що причиною заразних хвороб є невидимі для ока живі істоти, розвинув

А) Бекон; Б) Гарвей; В) Фабрицій; Г) Фракасторо; Д) Коломбо.

4. Крилатий вислів «Знання – сила» належить:

А) Кару; Б) Гарвею; В) Бекону; Г) Мальпігі; Д) Фабрицію.

5. Періодевти – це:

А) військові лікарі; Б) мандрівні лікарі; В) міські лікарі; Г) фамільні лікарі; Д) античні лікарі.

ВАРІАНТ 2

1. Особливості розвитку і досягнення медицини в Стародавньому Римі. Періодизація, джерела інформації. Зародження державної медицини і елементи її прояву. Медична система Асклепіада і його принципи лікування. Корнелій Цельс і значення його праці «Про медицину». Гален із Пергама як найвидатніший представник медицини Римської імперії.
2. Періодизація і основні етапи становлення первісного суспільства та первісного лікування. На якому етапі розвитку людства зародилась медицина, і які чинники спонукали появу лікувальної справи?
3. Медична етика, медичний етикет і деонтологія. Історія їх виникнення та значення у підготовці та повсякденній діяльності медичних працівників різного профілю.
4. Розкрити зміст понять: «сім вільних наук», ятрохімічний напрямок, палеопатологія
5. Виберіть правильний варіант відповіді:

1. У цій праці Ар-Разі вперше описав клініку і лікування двох небезпечних інфекційних захворювань:

А) «Про віспу і кір»; Б) «Туберкульоз»; В) «Медична книга»; Г) «Всеосяжна книга»; Д) «Канон науки»

2. Перший анатомічний опис ока і його анатомічні позначення (рогівка, кришталик) дав

А) Ібн ан Нафіс; Б) Авіцена; В) Ібн аль Хайсан; Г) Абулкасис

3. За порадою цього лікаря лікарні будували в тому місці, де шматки свіжого м'яса зберігалися довше

А) Руф; Б) Ар-Разі; В) Ібн-Сіна; Г) Маймонід; Д) Ібн ан Нафіс

4. Вперше відтворив у своїх працях будову людського тіла у тривимірному форматі :

А) Граунт; Б) Рамацціні; Г. Грааф; Д) Везалій; Е) Бекон

5. Афоризм «Той, хто звертається до багатьох лікарів, припускається багатьох помилок», належить

А) Сушруті; Б) Чараці; В) Орибазію; Г) Ар-Разі; Д) Ібн-Сіні.

ВАРІАНТ 3

1. Медицина Візантії: основні напрямки розвитку, досягнення. Поява монастирської медицини. Роль Візантії у збереженні античної культури і медицини та в розвитку культури й медицини Київської Русі.

2. Виникнення зачатків медичної діяльності у первісному суспільстві. Перші емпіричні засоби і навички лікування. Зародження культів і релігійних вірувань: тотемізм, фетишизм, анімізм, магія. Використання культових методів лікування.
3. Медицина XX століття. Найважливіші фактори, що суттєво вплинули на розвиток медицини у XX столітті. Подальша диференціація і інтеграція медичних наук у XX столітті: позитивні та негативні наслідки.
4. Розкрити зміст понять: клинопис, асуту/ашипуту, великий медичний папірус Еберста, мікроскоп (історія створення та еволюція приладу), теорія еволюції.
5. Виберіть правильний варіант відповіді:

1. Найважливішою галуззю медицини часів Київської України-Руси була:

А) терапія; Б) акушерство; В) психіатрія; Г) педіатрія; Д) хірургія.

2. Початок світській (немонастирській) медичній освіті поклала в IX ст. медична школа в:

А) Падуй; Б) Салерно; В) Парижі; Г) Болоньї; Д) Генуї.

3. Перший підручник з анатомії написав:

А) Памва Беринда; Б) Герман Конрінг; В) Джованні Тореллі; Г) Мондіно де Луцці; Д) Симфорін Таннір.

4. Основні джерела вивчення медицини давнього Єгипту:

А) речові; Б) етнографічні; В) фотодокументи; Г) кінодокументи; Д) писемні.

5. Перші аптеки виникли у:

А) Візантійській імперії; Б) Арабських халіфатах; В) Італії; Г) Стародавній Греції; Д) Римській імперії.

ВАРІАНТ 4

1. Розвиток медицини та фармації в Західній Європі в епоху Середньовіччя.
2. Всесвітня Організація Охорони Здоров'я (ВООЗ). Історія створення та основні напрямки діяльності цієї організації.
3. Олександрійська наукова школа, мусейон, олександрійська бібліотека і їх значення для подальшого розвитку медицини. Еразистрат і Герофіл та їхня роль у розвитку анатомії, хірургії, фармації.
4. Розкрити зміст понять: хірургічний папірус Едвіна Сміта, «Салернський кодекс здоров'я», «резальщікі», херідес.
5. Виберіть правильний варіант відповіді:

1. Перша система медичної допомоги створюється в

А) Єгипті; Б) Китаї; В) Індії; Г) Римі; Д) Греції.

2. Початок світській (немонастирській) медичній освіті поклала в IX ст. медична школа в:

А) Падуй; Б) Салерно; В) Парижі; Г) Болоньї; Д) Генуї.

3. Назвіть основні досягнення французького вченого Л. Пастера:

А) визначив причини спиртового, масляного і молочнокислого бродіння; Б) створив вакцини проти сказу, сибірської виразки; В) створив вакцину проти натуральної віспи; Г) засновник наукової мікробіології та імунології; Д) запропонував спосіб пастеризації для термічної обробки термолабільних речовин.

4. Основні джерела вивчення медицини давнього Китаю:

А) писемні; Б) фотодокументи; В) кінодокументи; Г) фотодокументи; Д) речові.

5. Перший шпиталь у Київській Русі був заснований при:

А) палаці князя Володимира; Б) при Почаївському монастирі; В) при Києво-Печерській лаврі; Г) при Кирилівській церкві у Києві.

ВАРІАНТ 5

1. Давньокитайська медицина та фармація, особливості розвитку і досягнення. Організація медичної справи в країні. Профілактичний напрямок.
2. Медицина та фармація в Арабських халіфатах. Поява шкіл, шпиталів, лікарень. Найвизначніші вчені-медики арабського світу.
3. Медицина Нового часу (18 – 19 ст.). Загальна характеристика новочасної доби. Чому лікарні та тюрми стають центральною темою тогочасних салонних дискусій? Які фактори цього періоду найбільше вплинули на розвиток медицини та фармації?
4. Розкрити зміст понять: вчення Галена, карантин, кунсткамера, відкриття Лістера.
5. Виберіть правильний варіант відповіді:

1). В основі медицини Тибету лежить:

А) буддизм; Б) християнство; В) індуїзм; Г) іслам; Д) іудаїзм.

2. Першим визнав головний мозок вмістилищем розумової діяльності:

А) Алкмеон; Б) Емпедокл; В) Ктезій; Г) Діоскорид; Д) Ейріфон

3. Творцем анатомії як науки був:

А) Гарвей; Б) Везалій; В) Габріель; Г) Сервет; Д) Фабрицій.

4. Звання камердинера короля і королівського хірурга присвоєно:

А) Везалію; Б) Фабрицію; В) Коломбо; Г) Паре; Д) Євстахію.

5. Яким є внесок англійського лікаря У. Гарвея у розвиток фізіології:

А) відкрив капіляри (1661 р.); Б) описав елементи крові (1665 р.); В) описав епідерміс і ниркові тільця (1666 р.), які вважав залозами; Г) зробив лінзи, які збільшували в 270 разів; Д) відкрив велике коло кровообігу.

ВАРІАНТ 6

1. Медицина та фармація на теренах України в княжий період. Джерела. Медицина Київської Русі та впливи на її розвиток медицини Візантії і Арабських Халіфатів. Монастирська і світська медицина Русі. Санітарна справа. Медична література. Спеціалізація руських лікарів. Регламентація медичної діяльності в Русі.

2. Заснування анатомічного напрямку. Розвиток анатомії в університетах Європи. Перші підручники з анатомії. Анатомічні розтини. Андреас Везалій.
3. Історія створення Буковинського державного медичного університету. Становлення медицини на Буковині.
4. Розкрити зміст понять: порівняльна анатомія, бібліотека Ашурбанапала, відкриття Л.Пастера, асептика, мальпігієві судини, волокна Пуркіне.
5. Виберіть правильний варіант відповіді:

1. Одним з перших носіїв медичних знань та медичних традицій в Україні часів Київської Русі були:

А) жінки; Б) ченці; В) жреці; Г) шамани; Д) всі відповіді правильні.

2. Перше згадування про створення стаціонарної лікувальної установи у Київській Русі було у:

А) X столітті; Б) IX столітті; В) XI столітті; Г) XII столітті; Д) XIII столітті.

3. При монастирях і великих церквах у Київській Русі влаштовувались притулки для хворих:

А) на взірєць грецьких; Б) на взірєць римських; В) на взірєць єгипетських; Г) на взірєць китайських; Д) на взірєць індійських.

4. Медицина Тибету формувалася під впливом медицини:

А) Єгипту та Індії; Б) Китаю та Єгипту; В) Індії та Китаю; Г) Греції та Риму; Д) Єгипту та Греції.

5. В основі медицини Тибету лежить:

А) буддизм; Б) християнство; В) індуїзм; Г) іслам; Д) іудаїзм.

10) МЕТОДИ ТА ФОРМИ ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛЮ

Кредитно-модульна система організації навчального процесу як технологія ECTS включає:

- вивчення навчальних дисциплін (проходження практик), структурованих на модулі як задокументовані, логічно завершені частини навчальної програми, що реалізуються за допомогою відповідних форм організації навчального процесу і закінчуються підсумковим модульним контролем;
- впровадження кредитів ECTS (ЄКТС) як одиниць виміру навчального навантаження студента, необхідного для засвоєння навчальної дисципліни;

Кредити (Credit) призначаються кваліфікаціям або навчальним програмам в цілому, а також їхнім навчальним (освітнім) компонентам (таким як: модулі, навчальні курси, курсова робота, виробнича практика та лабораторна робота).

Кредит включає усі види робіт студента, передбачені у затвердженому індивідуальному плані: аудиторну, індивідуальну, самостійну роботу. Один кредит ECTS становить 30 (36) академічних годин.

- здійснення зарахування кредитів студентам зі складових навчального плану (навчальних дисциплін, практик, курсових та кваліфікаційних робіт) на підставі отримання позитивних оцінок підсумкового контролю. Встановлення кредитів студентам здійснюється у повному обсязі відповідно до кредитів, встановлених навчальній складовій, і лише після повного їх виконання;
- відсутність у графіку навчального процесу екзаменаційних сесій, адже здійснюється контроль засвоєння студентом кожного модуля навчальної дисципліни;

- застосування декількох шкал оцінювання, включаючи рейтингову шкалу оцінювання ECTS, які конвертуються одна в одну за певними правилами.

11) ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТА З ДИСЦИПЛІНИ

Порядок, методика та критерії оцінювання поточної навчальної діяльності, методика та критерії оцінювання під час проведення підсумкового модульного контролю, оцінювання з дисципліни в цілому).

Кредитно-модульна система організації навчального процесу як технологія ECTS включає:

- вивчення навчальних дисциплін (проходження практик), структурованих на модулі як задокументовані, логічно завершені частини навчальної програми, що реалізуються за допомогою відповідних форм організації навчального процесу і закінчуються підсумковим модульним контролем;

- впровадження кредитів ECTS (ЄКТС) як одиниць виміру навчального навантаження студента, необхідного для засвоєння навчальної дисципліни;

Кредити (Credit) призначаються кваліфікаціям або навчальним програмам в цілому, а також їхнім навчальним (освітнім) компонентам (таким як: модулі, навчальні курси, курсова робота, виробнича практика та лабораторна робота).

Кредит включає усі види робіт студента, передбачені у затвердженому індивідуальному плані: аудиторну, самостійну, підготовку до державної атестації, складання ліцензійних інтегрованих іспитів „Крок 1” і „Крок 2”, практично орієнтованого державного іспиту, виробничу практику, виконання курсових робіт тощо. Один кредит ECTS становить 30 (36) академічних годин.

- здійснення зарахування кредитів студентам зі складових навчального плану (навчальних дисциплін, практик, курсових та кваліфікаційних робіт) на підставі отримання позитивних оцінок підсумкового(-их) контролю(-ів). Встановлення кредитів студентам здійснюється у повному обсязі відповідно до кредитів, встановлених навчальній складовій, і лише після повного їх виконання;

- відсутність у графіку навчального процесу екзаменаційних сесій, адже здійснюється контроль засвоєння студентом кожного модуля навчальної дисципліни;

- застосування декількох шкал оцінювання, включаючи рейтингову шкалу оцінювання ECTS, які конвертуються одна в одну за певними правилами.

Оцінювання модуля

Оцінка за модуль визначається на підставі суми оцінок поточної навчальної діяльності (у балах) та оцінки підсумкового модульного контролю (ПМК) (у балах), яка виставляється при оцінюванні теоретичних знань та практичних навичок відповідно до переліків, визначених програмою дисципліни.

Максимальна кількість балів, яку студент може набрати під час вивчення модуля, становить 200, у тому числі:

за поточну навчальну діяльність (семінарські заняття) – 190 балів;

за індивідуальну роботу – 10 балів.

Оцінювання поточної навчальної діяльності

Під час оцінювання засвоєння кожної теми модуля студенту виставляються оцінки за 4-бальною (традиційною) шкалою та за 200-бальною шкалою з використанням прийнятих та затверджених критеріїв оцінювання для відповідної дисципліни. При цьому враховуються усі види робіт, передбачені методичною розробкою для вивчення теми. Студент повинен отримати **оцінку з кожної теми**. Виставлені за традиційною шкалою оцінки конвертуються у бали залежно від кількості тем у модулі.

Поточна навчальна діяльність	Кількість балів
	Модуль 1
Тема 1	5/38
Тема 2	5/38
Тема 3	5/38
Тема 4	5/38
Тема 5	5/38
Разом	190
Виконання індивідуального завдання	10
Разом сума балів за поточну навчальну діяльність	200
Залік	-
Всього сума балів за дисципліну	200

При засвоєнні теми за традиційною системою студенту присвоюються бали:

Номер модуля кількість навчальних годин/кількість кредитів ECTS	Кількість змістових модулів, їх номери	Кількість семінарських занять	Конвертація у бали традиційних оцінок					Бали за виконання індивідуального завдання	Мінімальна кількість балів*
			Традиційні оцінки						
			"5"	"4"	"3"	"2"			
Модуль 90/3	1 (№1-5)	5	38	31,5	25	0	10	125	

Мінімальна кількість балів, яку може набрати студент, вираховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці «3», на кількість тем у модулі. Студент допускається до підсумкового контролю при виконанні умов навчальної програми та в разі, якщо за поточну навчальну діяльність він набрав не менше:

Мінімальна кількість балів за поточну навчальну діяльність, що є допуском до підсумкового модульного контролю	Кількість балів
	Модуль 1
Мінімальна кількість балів, що відповідає оцінці «3» помножена на кількість занять	5 x 25 = 125
Мінімальна кількість балів за підсумкове модульне заняття	25
Мінімальна кількість балів, яку може набрати студент	125

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент, вираховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці «5», на кількість тем у модулі з додаванням балів за індивідуальну самостійну роботу, яку студент при бажанні може виконати:

Максимальна кількість балів за поточну навчальну діяльність, яку може набрати студент	Кількість балів
	Модуль 1
Максимальна кількість балів, що відповідає оцінці «5» помножена на кількість занять з	5 x 38 + 10 = 200

додаванням балів за індивідуальну роботу	
Максимальна кількість балів за підсумкове модульне заняття	38
Максимальна кількість балів, яку може набрати студент	200

Вага кожної теми у межах одного модуля в балах має бути однаковою, але може бути різною для різних модулів однієї дисципліни і визначатися кількістю тем у модулі.

Форми оцінювання поточної навчальної діяльності мають бути стандартизованими і включати контроль теоретичної та практичної підготовки.

Підсумковий бал за поточну діяльність визнається як арифметична сума балів за кожне заняття та за індивідуальну роботу.

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент при вивченні модуля, вираховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці «5», на кількість тем у модулі з додаванням балів за індивідуальну самостійну роботу та дорівнює 200 балам (38 балів x 5 тем=190+10 б.за індивідуальну роботу=200 балів).

Мінімальна кількість балів, яку може набрати студент при визначенні модуля, вираховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці «3», на кількість тем у модулі з додаванням балів за індивідуальну самостійну роботу (25 балів x 5 тем = 125+4б. за індивідуальну роботу=129 балів).

Оцінювання індивідуальних завдань студента

Бали за індивідуальні завдання нараховуються студентові лише за умов успішного їх виконання та захисту.

Кількість балів, яка нараховується за різні види індивідуальних завдань, залежить від їхнього обсягу та значимості, але не більше 10 балів. Вони додаються до суми балів, набраних студентом на заняттях під час поточної навчальної діяльності. **В жодному разі загальна сума балів за поточну навчальну діяльність не може перевищувати 190 балів.**

Оцінювання самостійної роботи студентів

Самостійна робота студентів, яка передбачена темою заняття поряд із аудиторною роботою, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті. Засвоєння тем, які виносяться лише на самостійну роботу, перевіряється під час підсумкового модульного контролю.

Підсумковий модульний контроль (ПМК)

Підсумковий модульний контроль здійснюється після завершення вивчення усіх тем модуля на останньому контрольному занятті з модуля.

До підсумкового модульного контролю допускаються студенти, які відвідали усі передбачені навчальною програмою з дисципліни аудиторні навчальні заняття та одержали на них позитивні оцінки («5», «4», «3»), а також при вивченні модуля набрали кількість балів, не меншу за мінімальну.

Студенту, який з поважних чи без поважних причин мав пропуски навчальних занять, дозволяється відпрацювати академічну заборгованість до певного визначеного терміну.

Форми проведення підсумкового контролю мають бути стандартизованими і включати контроль теоретичної та практичної підготовки.

Підсумковий модульний контроль вважається зарахованим, якщо студент набрав **не менше 129 балів.**

Оцінювання модуля та дисципліни

Оцінка за модуль визначається як сума підсумкового балу за поточну навчальну діяльність та балу за підсумковий модульний контроль і відображається за 200-бальною шкалою.

Оцінка з дисципліни виставляється лише студентам, яким зараховані усі модулі з дисципліни.

Визначення кількості балів, яку студент набрав з дисципліни

Кількість балів, яку студент набрав з дисципліни, визначається як середнє арифметичне кількості балів з усіх модулів дисципліни (сума балів за усі модулі ділиться на кількість модулів дисципліни).

Об'єктивність оцінювання навчальної діяльності студентів має перевірятися статистичними методами (коефіцієнт кореляції між поточною успішністю та результатами підсумкового модульного контролю).

Оцінка за модуль вноситься екзаменатором до «Відомості результатів поточного та підсумкового модульного контролю» (Форма № Н-5.03-2), «Індивідуального навчального плану студента», «Журналу обліку відвідувань та успішності студентів».

Оцінка з дисципліни вноситься екзаменатором до «Відомості обліку успішності» (Форма № Н-5.03-1), «Журналу обліку відвідувань та успішності студентів», «Індивідуального навчального плану студента» та «Залікової книжки».

Конвертація кількості балів з дисципліни в оцінки за шкалою ECTS та за чотирибальною (традиційною) шкалою

Бали з дисциплін незалежно конвертуються як у чотирибальну шкалу, так і у шкалу ECTS.

Бали шкали ECTS у чотирибальну шкалу НЕ КОНВЕРТУЮТЬСЯ і навпаки.

Бали з дисципліни для студентів, які успішно виконали програму з дисципліни, конвертуються кафедрою у традиційну чотирибальну шкалу за абсолютними критеріями як нижче наведено у таблиці.

Оцінка за 200-бальною шкалою	Оцінка за чотирибальною шкалою
Від 180 до 200 балів	«5»
Від 150 до 179 балів	«4»
Від 149 до мінімальної кількості балів, яку повинен набрати студент	«3»
Нижче мінімальної кількості балів, яку повинен набрати студент	«2»

Примітка Ці критерії також застосовуються при визначенні оцінки за модуль за необхідності.

Студенти, які навчаються на одному факультеті, курсі, за однією спеціальністю, на основі кількості балів, набраних з дисципліни, ранжуються за шкалою ECTS таким чином:

Оцінка ECTS	Статистичний показник
«А»	Найкращі 10 % студентів
«В»	Наступні 25 % студентів
«С»	Наступні 30 % студентів
«D»	Наступні 25 % студентів
«Е»	Останні 10 % студентів

Ранжування з присвоєнням оцінок «А», «В», «С», «D», «Е» проводиться **деканатами** для студентів відповідного курсу та факультету, які навчаються за однією спеціальністю і **успішно** завершили вивчення дисципліни.

Студенти, які одержали оцінки «FX» та «F» («2») не вносяться до списку студентів, що ранжуються, навіть після перескладання модуля. Такі студенти після перескладання автоматично отримують бал «Е».

Оцінки з дисципліни «FX», «F» («2») виставляються студентам, яким не зараховано хоча б один модуль з дисципліни після завершення її вивчення.

Оцінка «FX» виставляється студентам, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність, але яким не зарахований підсумковий модульний контроль. Ця категорія студентів має право на перескладання підсумкового модульного контролю за затвердженим графіком (але не пізніше початку наступного семестру). Повторне складання підсумкового модульного контролю дозволяється не більше двох разів.

Оцінка «F» виставляється студентам, які відвідали усі аудиторні заняття з модуля, але не набрали мінімальної кількості балів за поточну навчальну діяльність і не допущені до підсумкового модульного контролю. Ця категорія студентів має право на повторне вивчення модуля.

За дозволом ректора студент може підвищити оцінку з дисципліни шляхом перескладання підсумкового модульного контролю (не більше трьох разів за весь період навчання).

Оцінка ECTS у традиційну чотирибальну шкалу НЕ конвертується, оскільки шкала ECTS та чотирибальна шкала є незалежними.

200-бальна та чотирибальна шкали характеризують фактичну успішність кожного студента із засвоєння навчальної дисципліни. Шкала ECTS є відносною, порівняльною, рейтинговою, яка встановлює належність студента до групи кращих чи гірших серед референтної групи однокурсників (факультет, спеціальність). Тому оцінка «А» за шкалою ECTS не може дорівнювати оцінці «відмінно», а оцінка «В» - оцінці «добре» тощо. Як правило, при конвертації з багатобальної шкали межі оцінок «А», «В», «С», «D», «Е» за шкалою ECTS не співпадають з межами оцінок «5», «4», «3» за традиційною шкалою.

Н.В. Оцінювання поточної навчальної діяльності, модульного контролю та дисципліни в цілому здійснюється відповідно до «Інструкції щодо оцінювання навчальної діяльності студентів Буковинського державного медичного університету в умовах впровадження Європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу» (схваленої рішенням Вченої ради від 29 травня 2014 року, протокол № 9).

12) РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Мандрик-Мельничук М.В., Коцур В.А. Історія медицини від первісних часів до епохи великих природничих відкриттів: навчально-методичний посібник. – Чернівці: Технодрук, 2019. – 140 с.
2. Мандрик-Мельничук М.В. Словник-довідник з історії медицини. – Чернівці: Технодрук, 2019. – 150 с.
3. Мандрик-Мельничук М.В. Історія медицини від експериментальних досліджень до до сучасних технологій: навчально-методичний посібник. – Чернівці: Технодрук, 2019. – 160 с.

Допоміжна:

1. Верхратський С.А. Історія медицини [Текст]: навч. посіб. / С.А. Верхратський, П.Ю. Заблудовський. – К., Вища школа, 1991. – 431 с.
2. Сорокина Т.С. История медицины: учебник для студентов высших медицинских учебных заведений / 12-е изд. – М. : Издательский центр «Академия», 2016. – 560 с.
3. Медицина в Україні, видатні лікарі: Бібліографічний словник. – Вип. 1. Кінець XVII – перша половина XIX століть / За ред. С.М. Старченка. – К. : Медицина України, 1997.
4. Ступак Ф.Я. Вступ до історії медицини. Медицина і первісне суспільство / Ступак Ф.Я. – К. : НМУ, 2002.
5. Ступак Ф.Я. Культура і медицина Індії. – К.: НМУ, 2001.

12.1 Інформаційні ресурси

1. Всесвітня організація охорони здоров'я www.who.int
2. Европейская база данных «Здоровье для всех» www.euro.who.int/ru/home
3. Кохрейнівський центр доказової медицини www.cebm.net
4. Кохрейнівська бібліотека www.cochrane.org
5. Національна медична бібліотека США – MEDLINE www.ncbi.nlm.nih.gov/PubMed
6. Канадський центр доказів в охороні здоров'я www.cche.net
7. Центр контролю та профілактики захворювань www.cdc.gov
8. Центр громадського здоров'я МОЗ України www.phc.org.ua

9. Українська база медико-статистичної інформації «Здоров'я для всіх»:
<http://medstat.gov.ua/ukr/news.html?id=203>
10. Журнал British Medical Journal www.bmj.com
11. Журнал Evidence-Based Medicine www.evidence-basedmedicine.com...

13) УКЛАДАЧ ДОВІДНИКА ДЛЯ СТУДЕНТА (СИЛАБУСУ)

д.і.н., проф. М.В. Мандрик-Мельничук